

จริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อในการนำเสนอข่าวยุคดิจิทัล

Morality and ethics of media for presenting news in digital era

เทียนทิพย์ เดียวกี¹

บทคัดย่อ

ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีในปัจจุบัน เป็นส่วนหนึ่งที่เข้ามาเปลี่ยนบทบาทและรูปแบบการนำเสนอข่าว โดยมีช่องทางที่สื่อมวลชนสามารถรายงานข่าวได้อย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็น สื่อโซเชียลมีเดีย ต่างๆ ทั้ง เฟซบุ๊ก (Facebook) และ ทวิตเตอร์ (Twitter) ซึ่งความรวดเร็วที่เกิดขึ้นนั้น ทำให้การเสนอข้อมูลข่าวสารไม่มีความรอบคอบเท่าที่ควร นำมาซึ่งการกระทำที่ไร้จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ ก่อให้เกิดผลกระทบไปยังสาธารณชน ที่เป็นเช่นนี้ อาจเกิดจากการแข่งขันด้านธุรกิจและด้านเวลา เป็นตัวกำหนดทิศทางในการทำงานของสื่อมวลชน จนทำให้จิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคมของสื่อมวลชนลดน้อยลง ถึงแม้ว่าจะมีองค์กรทางวิชาชีพหลักเป็นตัวช่วยในการกำกับดูแล แต่ในส่วนขององค์กรแก้ไขปัญหานั้น ต้องขึ้นอยู่กับนโยบายของแต่ละองค์กรที่ควรมีความชัดเจนในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม รวมไปถึงตัวผู้ปฏิบัติงานเอง ต้องเคารพในการทำงานของสื่อตามหลัก เสรีภาพบนความรับผิดชอบต่อ

คำสำคัญ : จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อ การละเมิดสิทธิ ความรับผิดชอบต่อสังคม การกำกับดูแล

¹ นักข่าวแห่งอนาคตดีเด่นภาคใต้ โครงการ True Vision - BBC World News Future Journalist Award 2014 และ 2015

Abstract

In the present, the technology has changed the roles and pattern of news presentation. There are many ways to quickly report the news to consumers such as Facebook and Twitter but some quickly news report is not cautious. It makes unethical and unprofessional because it effects to the consumers to get the wrong news. In addition, the competitions of business and time are the keys to define the direction of mass media. It makes mass media decrease the social responsibility. Even though, there is the organization of mass media to manage and solve the problems but it depends on the policy of organization to take the social responsibility. Moreover, the journalists should respect their duty.

Keywords: Media ethics, Infringement, Corporate Social Responsibility and Oversight

บทนำ

ในปัจจุบัน อินเทอร์เน็ต เป็นปัจจัยหลักในการสร้างความเปลี่ยนแปลงในกระบวนการสื่อสาร โดยมีการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสาร อย่างรวดเร็ว ที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจาก ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ที่ได้เข้ามามีบทบาท จนถึงขั้นปฏิวัติรูปแบบการสื่อสารจากอดีตก็ว่าได้

คำว่า ดิจิทัล หรือ Digital มาจากคำว่า “digit” แปลว่า ตัวเลข (0-9) ส่วนคำว่า “digital” หมายถึงการแสดงด้วยรูปแบบของตัวเลข การส่งสาร (message) ด้วยสัญญาณดิจิทัล นั้น เป็นการรับ-ส่ง ข้อมูลโดยใช้ตัวเลข ด้วยการนำสารมาเข้ารหัสสัญญาณดิจิทัล (digital – generated code) โดยสารทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นข้อมูลที่เป็น เสียง ภาพ ทั้งภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว ตัวอักษร งานกราฟฟิก สามารถนำมาเข้ารหัสได้ทั้งสิ้น (สุมน อยู่สินและคณะ , 2554)

สื่อดิจิทัล เกิดขึ้นจากหลายๆ พฤติกรรม โดยสามารถสร้างความเข้าใจได้อย่างหลากหลาย มากกว่าการอ่านสิ่งพิมพ์ต่างๆที่ได้รับมาโดยผ่านทาง อีเมลล์ บล็อก หรือเครือข่ายสังคม (Delia Gavrilu , 2012) ในเชิงของการสื่อสารในแง่ของการนำเสนอข่าวยุคดิจิทัล ได้เข้ามาเปลี่ยนแปลง ทำให้สื่อในวงการนิเทศศาสตร์ ไม่ได้จำกัดอยู่ที่สื่อกระแสหลักอีกต่อไป ผู้คน ประชาชนคนธรรมดา เริ่มใช้ช่องทางสื่อดิจิทัล ในการสร้างสื่อของแต่ละปัจเจกขึ้นมา (ชุตินันต์ เกิดวิบูลย์เวช , 2558) ความหลากหลายของสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน ก็เป็นสัญญาณเตือนให้รู้ว่า สื่อแบบเดิม กำลังจะหมดลง ความกลัวที่ถูกส่งต่อข้อมูลผ่านทางอินเทอร์เน็ต เทคโนโลยีต่างๆ ก็ดู เหมือนจะหายไป (Marian Petcu, 2014) สื่อใหม่ อย่างสังคมออนไลน์ ได้รับความสนใจมากกว่า สื่อดั้งเดิม อย่างหนังสือพิมพ์ หรือโทรทัศน์ อาจเป็นเพราะความสะดวกของผู้ส่งสารในการส่ง ข้อมูล เนื่องจากงานข่าว มีการแข่งขันในเรื่องของเวลา ข่าวต้องสด ใหม่ ในขณะเดียวกัน สามารถส่งข้อมูลข่าวสารนั้น ไปยังผู้รับสารที่มีจำนวนมหาศาลในเวลาอันรวดเร็วได้กว่าทุกยุคที่ผ่านมา แต่ในความสะดวกสบายนั้น ย่อมทำให้ผู้ส่งสารที่เรียกตัวเองว่า สื่อมวลชน ละเลยต่อจรรยาบรรณ ในวิชาชีพ เพียงเพราะคิดอย่างเดียวว่า ทำอย่างไร ให้ได้ซึ่งข่าว ภาพถ่าย ที่เร็ว ไม่เหมือนใคร และทำให้การนำเสนอข่าวในครั้งนั้น มีผลทำให้ผู้รับสาร เกิดปฏิกิริยาตอบกลับในโลกสังคม ออนไลน์มากที่สุด ไม่ว่าจะเป็น การแสดงความคิดเห็น การแชร์ หรือการส่งต่อข้อมูลผ่านทาง แอปพลิเคชันต่างๆ

ประเทศไทย มีลักษณะการใช้อินเทอร์เน็ตในกิจกรรมต่างๆ อย่างหลากหลาย โดยข้อมูล จากสำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้สำรวจการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2558 พบว่า กิจกรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ ใช้ Social Network (Facebook, Twitter, Google Plus, LINE, Instagram) ร้อยละ 88.6 รองลงมาคือ ใช้ในการดาวน์โหลด รูปภาพ/หนัง/วิดีโอ/เพลง/เกมส์ เล่นเกมส์ ดูหนัง ฟังเพลง วิทยุ ร้อยละ 87.4 ใช้ในการอัพโหลด

ข้อมูล รูปภาพ/ถ่ายภาพ วีดีโอ เพลง software เพื่อแบ่งปัน(share) บนเว็บไซต์ ร้อยละ 59.1 และรับ-ส่งอีเมล ร้อยละ 44.6 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2558: 6)

จากสถิติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่า ปัจจุบัน ผู้คนส่วนใหญ่นิยมใช้สื่อสังคมออนไลน์หรือสื่อใหม่ในการติดต่อสื่อสารมาเป็นอันดับหนึ่ง ซึ่งปฏิเสธไม่ได้เลยว่า สื่อดังกล่าว มีอิทธิพลมากในบริบทของการสื่อสารในยุคปัจจุบัน ที่มีปัจจัยในเรื่องความเร็วของข้อมูลข่าวสาร เป็นตัวกำหนดในกิจกรรมต่างๆ หนึ่งในนั้น คือ การนำเสนอข่าว นั่นเอง

สถานการณ์การทำงานของสื่อมวลชนในประเทศไทย มีประเด็นทางสังคมมากมายเกิดขึ้น ในแง่ของกระบวนการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชน มีการวิพากษ์วิจารณ์และตั้งคำถาม ถึงการทำงานของสื่อ ซึ่งไร้จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง โดยในกระบวนการนำเสนอข่าวนั้น มีการละเมิดสิทธิของบุคคลที่เป็นข่าว รวมถึงส่งผลกระทบต่อบุคคลในครอบครัวรวมถึงผู้เกี่ยวข้องด้วยเช่นกัน จึงเป็นที่มาให้ศึกษาในเรื่อง จริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อในการนำเสนอข่าวยุคดิจิทัล โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อ เน้นย้ำ และตระหนัก ถึงจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพสื่อ ที่สื่อมวลชนพึงปฏิบัติ รวมถึงวิธีแก้ไขปัญหาในการปลูกฝังค่านิยมจริยธรรมในเชิงต่างๆ ได้แก่ (1)การแก้ปัญหาจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อในเชิงขององค์กรที่กำกับดูแลสื่อ (2)การแก้ปัญหาเชิงนโยบายจริยธรรมและจรรยาบรรณขององค์กรสื่อมวลชน (3)การแก้ปัญหาจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อในเชิงปฏิบัติ และ (4)การแก้ไขปัญหายุทธจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อในเชิงการปลูกฝังทางการศึกษา

ความหมายและความสำคัญของจริยธรรมและจรรยาบรรณทางวิชาชีพสื่อมวลชน

จริยธรรม (ethics) มาจากคำในภาษากรีกว่า ethos ซึ่งหมายถึงบุคลิกภาพ หรือสิ่งที่คนดีประพฤติปฏิบัติ เพื่อจะได้มีบุคลิกภาพที่ดี แต่โดยทั่วไปแล้ว จริยธรรมจะมีพื้นฐานทางด้านปรัชญาที่ว่าด้วยการตัดสินใจของมนุษย์ที่จะเลือกระหว่างความดี กับ ความชั่ว เป็นพฤติกรรมที่สร้างขึ้นจากส่วนสมอง พฤติกรรมที่ผ่านการคิดในเชิงศีลธรรมหรือปรัชญา เกี่ยวเนื่องกับสิ่งที่พึงปฏิบัติต่อสังคมหรือต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เป็นสิ่งที่เราควรจะต้องกระทำเพื่อให้โลกนี้ดีขึ้น จริยธรรมนำมาซึ่งหลักปฏิบัติที่ใครจะนำไปประพฤติตามก็ได้หรือไม่ประพฤติก็ได้ แตกต่างจากกฎหมายที่ใครไม่ประพฤติตามก็จะถูกลงโทษ (ตรุณี หิรัญรักษ์และคณะ, 2558)

จริยธรรมสื่อมวลชน จึงหมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติของสื่อมวลชน (สมสุข หินวิมาน และคณะ, 2557)

ในขณะที่ จรรยาบรรณ หมายถึง ประมวลกฎเกณฑ์ความประพฤติหรือ ประมวลมารยาทของผู้ประกอบอาชีพนั้นๆ ต้องเป็นเอกลักษณ์ทางวิชาชีพ ใช้ความรู้ มีองค์กรหรือสมาคมควบคุม (จรรยาพร ธรณินทร์, 2554)

จรรยาบรรณของสื่อมวลชน จึงหมายถึง หลักคุณธรรมของผู้ประกอบอาชีพนักสื่อสารมวลชน มารวมตัวกันเป็นสมาคมวิชาชีพ สร้างขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติแก่ผู้ประกอบอาชีพนักสื่อสารมวลชนให้มีความรับผิดชอบ (เกศินี, 2553, 11 มิถุนายน)

จริยธรรมและจรรยาบรรณทางวิชาชีพสื่อมวลชน เป็นเครื่องมือที่ใช้กำกับดูแลพฤติกรรมของสื่อมวลชนในขณะปฏิบัติหน้าที่ ที่ทางสมาคมวิชาชีพสื่อ ได้กำหนดไว้ ทั้งนี้ เพื่อก่อให้เกิดความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น รวมถึงก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมสูงสุด

สื่อมวลชน เสรีภาพบนความรับผิดชอบต่อ : กรณีศึกษาการละเมิดสิทธิ

Lasswell 1948: 37-51 และ Wright 1974: 605-620 (อ้างใน อรอนงค์ สวัสดิ์บุรีและพงศ์ภัทร อนุมิตรราชกิจ , 2554) ได้กล่าวถึงการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนว่า มีบทบาทหน้าที่ในการสอดส่องดูแล (Surveillance) และรายงานเหตุการณ์ในสังคม

ปทัสถานสื่อมวลชนตามทฤษฎีว่าด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม (The social Responsibility Theory) (Theodore Peterson 1973:103) เป็นทฤษฎีที่ทำให้สื่อมวลชนตระหนักในความรับผิดชอบต่อตนเองมากขึ้น โดยมีจรรยาบรรณทางวิชาชีพเป็นหลักในการดำเนินงาน มุ่งเสริมสร้างความคิดเห็นอย่างเสรี ยกระดับความขัดแย้งในสังคมจากการใช้ความรุนแรงเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ซึ่งมีหลัก 3 ประการ เพื่อให้สื่อมีความเป็นกลาง และสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและสังคมได้ คือ

1. ให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการมีส่วนร่วมและเลือกรับข่าวสาร
2. สื่อต้องมีอิสรภาพ และเสรีภาพในการนำเสนอข่าว
3. สื่อต้องตระหนักถึงประโยชน์ที่สังคมจะได้รับ

บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนภายใต้ทฤษฎีนี้ คือ

1. สนับสนุนระบบการเมืองด้วยการเสนอข่าวสาร และข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ของส่วนรวม
2. เพิ่มพูนสติปัญญาของสาธารณชน และส่งเสริมกระบวนการทางประชาธิปไตย เพื่อให้ประชาชนได้เกิดความสามารถในการปกครองตนเอง
3. ปกป้องรักษาสิทธิของปัจเจกบุคคลโดยทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมรัฐบาล
4. สนับสนุนระบบเศรษฐกิจ โดยทำหน้าที่ให้บริการสื่อโฆษณา โดยรายได้ส่วนนี้จะต้องไม่ทำลายอิสรภาพของสื่อมวลชน

5. ให้ความบันเทิงที่คัดเลือกมาแล้วว่ามีคุณภาพ

6. หลีกเลี่ยงการนำเสนอข่าวที่อาจนำไปสู่การก่ออาชญากรรม ความรุนแรง ความไม่สงบ หรือความแตกแยกในสังคม

7. จะต้องสะท้อนความคิดเห็นที่แตกต่างรวมทั้งเปิดโอกาสให้ฝ่ายตรงข้ามได้ใช้สิทธิโต้ตอบ(สุกัญญา บุรณเดชาชัย,2549)

ในขณะที่ Dennis Mcquail:1994 (อ้างใน อัครวิน เนตรโพธิ์แก้ว และคณะ, 2553) ได้สรุปหลักการทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม ดังนี้

1. สื่อควรยอมรับในพันธหน้าที่ต่อสังคม

2. พันธหน้าที่เหล่านี้จะเกิดขึ้นได้โดยตั้งมาตรฐานของข้อมูล ข้อเท็จจริง ความถูกต้องในระดับสูง หรือระดับมืออาชีพ

3. ในการยอมรับและนำพันธะนี้ไปใช้ สื่อควรมีการกำกับดูแลตัวเอง ภายในกรอบของกฎหมาย

4. สื่อควรหลีกเลี่ยงสิ่งใดก็ตามที่นำไปสู่อาชญากรรม ความรุนแรง หรือความวุ่นวายของพลเมือง หรือต่อต้านชนกลุ่มน้อย

5. สื่อควรเป็นนักพหุนิยม และสะท้อนความหลากหลายของสังคม นำเสนอมุมมองที่หลากหลาย

6. สังคมและสาธารณชน มีสิทธิที่จะคาดหวังในมาตรฐานการแสดงออกในระดับสูง และการเข้าแทรกแซงควรเป็นไปเพื่อความมั่นคงปลอดภัย หรือเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ

7. นักหนังสือพิมพ์และวิชาชีพสื่อ ควรจะอธิบายต่อสังคมเช่นเดียวกับที่อธิบายต่อนายจ้างและตลาด

(1) กรณีศึกษา : การเสียชีวิตของ ปอ ทฤษฎี สหวงษ์

เมื่อสะท้อนถึงบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนยุคดิจิทัล กรณี การเสียชีวิตของ ปอ ทฤษฎี สหวงษ์ นั้น สังคมมีการวิจารณ์การทำงานของสื่อ ในการรุมถ่ายภาพ เบียดแซงกันและไม่สนใจสมาชิกในครอบครัว รวมถึงไม่ให้เกิดติดต่อผู้เสียชีวิต เพียงเพราะต้องการภาพถ่ายที่ชัดเจนที่สุดนำไปเผยแพร่ ซึ่งจากเหตุการณ์นี้ บนโลกโซเชียล ได้มีภาพใบหน้าของ ปอ ทฤษฎี ขณะนำร่างจากโรงพยาบาลไปประกอบพิธีทางศาสนาที่ จังหวัดบุรีรัมย์ แพร่กระจายทั่วสื่อออนไลน์ มีการส่งต่อผ่านทางแอปพลิเคชันต่างๆ มีการแชร์ต่ออย่างรวดเร็ว ต้นตอของภาพดังกล่าว ส่วนหนึ่งนั้นอาจจะมาจากสื่อมวลชน ที่ไปทำข่าว ส่วนผู้รับสาร เมื่อเห็นดังนั้น จึงแชร์ภาพไว้อาลัย โดยไม่ได้

คำนึงถึงการให้เกียรติแก่ผู้เสียชีวิต และเมื่อนำร่างไปประกอบพิธีทางศาสนาแล้ว สื่อมวลชนยังได้เสนอข่าว โดยมีการสัมภาษณ์ถึงความรู้สึก ของคนในครอบครัว มีการถ่ายภาพขยายเข้าไปให้เห็นถึงความโศกเศร้า เป็นการคาดคั้นอารมณ์ให้ผู้รับสารเกิดอารมณ์สะท้อนใจร่วมอีกด้วย

เมื่อสื่อมวลชนพยายามที่จะแสวงหาข่าวและข้อมูลให้ได้มากที่สุด แม้จะโดยกระบวนการใดก็ตาม หากเกินความพอดี อย่างเช่นกรณีดังกล่าว ย่อมก่อให้เกิดปัญหาตามมาภายหลัง ซึ่งการแทรกแซงหรือก้าวล่วงเข้าไปในชีวิตส่วนตัวของบุคคล อันเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ ทั้งทางร่างกาย ชื่อเสียง เกียรติคุณ และความเป็นส่วนตัวมากเกินไปเกินขอบเขตนั้น ย่อมทำให้เกิดความรำคาญและรำคาญใจ เป็นภาวะที่อาจนำมาสู่ความไม่สงบแห่งสังคมได้ (ชูชีพ ปิณฑะสิริ , 2525)

ในขณะที่ สาโรช เมฆโสภณวรรณกุล (2559) บรรณาธิการฝ่ายภาพ หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ ให้สัมภาษณ์กับเว็บไซต์โพสต์ทูเดย์ ถึงกรณีดังกล่าวว่า สิ่งที่ช่างภาพต้องตระหนัก คือ ห้ามละเมิดความเป็นมนุษย์ ห้ามละเมิดจริยธรรม เพราะไม่จำเป็นที่ต้องให้ได้รูปสะท้อนอารมณ์ทุกครั้ง เช่น ภาพเด็ก สตรีที่ถูกกระทำ หรือภาพนักโทษ ภาพเหล่านี้คือสิ่งที่ในอนาคตจะต้องไม่ปรากฏ ซึ่งยอมรับว่าช่างภาพต้องถ่ายภาพให้หลากหลาย และมีการส่งภาพละเมิดสิทธิเข้ามาในองค์กรบ้าง แต่องค์กรต้องตอบกลับช่างภาพคนนั้นทันทีว่า ถ่ายมาทำไม ต้องการอะไร นอกจากเป็นการอบรมคนในองค์กรเดียวกันแล้ว ยังเป็นการคัดกรองข้อมูลข่าวสารให้มีคุณภาพก่อนออกสู่สายตาประชาชน

ภาพที่ 1 สื่อมวลชนต่างรุมถ่ายภาพโดยไม่คำนึงถึงหลักจรรยาบรรณ

ที่มา : <http://news.boxza.com/view/47713>

วิโรจน์ ศรีหิรัญ (2541) (อ้างใน พิรณัฐ ภูพิทักษ์รัตนกุล, 2553) ศึกษาเรื่อง จิตสำนึกทางวารสารศาสตร์ และการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของช่างภาพและหนังสือพิมพ์ มีผลการศึกษา ดังนี้ จิตสำนึกทางวารสารศาสตร์ของช่างภาพ พบว่าอยู่ในระดับมาก หรือมีจิตสำนึกสูง โดยช่างภาพส่วนใหญ่มีจิตสำนึกด้านความรับผิดชอบมากที่สุด ในประเด็นการนำเสนอภาพข่าว ช่างภาพต้อง

คำนี้ถึงความรับผิดชอบทางกฎหมายและจริยธรรมควบคู่กันไป ซึ่งอาจเป็นเพราะประเด็นปัญหาดังกล่าว มีทั้งหลักกฎหมายที่เป็นสิ่งที่บังคับ และมีหลักจริยธรรมที่เป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติตาม จึงทำให้เกิดความตระหนักมากกว่าประเด็นปัญหาอื่นๆ

จากผลการศึกษานี้ สะท้อนให้เห็นว่า อดีต สื่อหลักอย่างหนังสือพิมพ์ มีการปฏิบัติตามหลักจริยธรรมจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อ ช่างภาพมีความรับผิดชอบต่อสังคมสูง ซึ่งอาจจะเป็นเพราะไม่เกิดการแข่งขันในเชิงของเวลา หรือ การแข่งขันในเชิงธุรกิจหรือเรตติ้ง อย่างยุคดิจิทัล ในปัจจุบันที่มีสื่อออนไลน์อย่างโซเชียลมีเดีย เป็นสื่อที่ ผู้รับสารนิยมเสพข่าว จึงทำให้สื่อมวลชน ปฏิบัติงานอย่างไม่รอบคอบ คิดแทนผู้รับสาร คำนี้เพียงว่า ผู้รับสารต้องการเสพเนื้อหาข่าวหรือรูปภาพแบบไหน มากกว่ามองถึงหลักจริยธรรมจรรยาบรรณวิชาชีพ

(2) กรณีศึกษา : เหตุการณ์ เด็กผู้หญิง ถูกละเมิดทางเพศและฆาตกรรมบนรถไฟ

เหตุการณ์การเผยแพร่ภาพ เด็กผู้หญิง เหยื่อที่ถูกละเมิดทางเพศและฆาตกรรมบนรถไฟ ในพื้นที่ อ.ปราณบุรี จ.ประจวบคีรีขันธ์ เมื่อ ปี พ.ศ. 2557 สื่อมวลชนหลายแขนงและประชาชนต่างมุ่งสนใจในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เนื่องจากเป็นเหตุการณ์ที่สะเทือนใจคนทั้งประเทศ รวมถึงเกิดผลกระทบต่อองค์กรและหน่วยงานด้านคมนาคมและความปลอดภัย มีการรายงานข่าวอย่างต่อเนื่องถึงสถานการณ์การสืบสวนสอบสวนผู้ต้องสงสัย และการรณรงค์ถึงการเข้มงวดในด้านความปลอดภัยในการคมนาคมทางรถไฟ ทั้งนี้ มีการเผยแพร่ภาพผู้เสียชีวิต และครอบครัว อยู่อย่างต่อเนื่องในช่วงเวลาดังกล่าว ทางโซเชียลมีเดียในทุกแพลตฟอร์ม สร้างความเศร้าโศกเสียใจไปยิ่งญาติและครอบครัวผู้เสียชีวิต ถึงแม้ในบางครั้ง สื่อมวลชนอาจจะปกปิดชื่อเด็ก รวมถึงข้อมูลส่วนตัวต่างๆ หรือภาพถ่ายแล้วก็จริง แต่กลับมีการสัมภาษณ์บุคคลใกล้ชิด เช่น บิดามารดา และเครือญาติ ถึงความรู้สึกร่างกายที่เกิดขึ้นจากการสูญเสียในครั้งนี้ จากการกระทำดังกล่าว ก็อาจส่งผลให้ผู้รับสารอาจรู้จักเด็กผู้ที่ตกเป็นข่าวได้เช่นกัน

ภาพที่ 2 ลักษณะการนำเสนองาน ที่สื่อได้เซ็นเซอร์ใบหน้าผู้เสียชีวิต
ที่มา

www.khaosod.co.th/view_newsonline.php?newsid=TVRRd05EYzFNek13TLE9PQ%3D%3D

จากเหตุการณ์นี้ ทำให้สมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ออกแถลงการณ์เตือนสื่อมวลชน ให้ระมัดระวังการเสนอภาพ เพราะเสี่ยงต่อการละเมิดกฎหมายคุ้มครองเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2546 มาตรา 27 ที่ระบุว่า ห้ามมิให้โฆษณาหรือเผยแพร่ทางสื่อมวลชนหรือสื่อสารสนเทศเกี่ยวกับตัวเด็ก โดยเจตนาที่จะทำให้เกิดความเสียหายแก่จิตใจ ชื่อเสียง เกียรติคุณ หรือประโยชน์อื่นใดของเด็ก หรือเพื่อแสวงหาประโยชน์ต่อตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ และในมาตรา 50 ยังห้ามมิให้เปิดเผยตัว ชื่อสกุล ภาพหรือข้อมูลใดๆเกี่ยวกับเด็ก ในลักษณะที่น่าจะเกิดความเสียหาย แก่ชื่อเสียง เกียรติคุณ หรือสิทธิประโยชน์ของเด็กหรือผู้ปกครอง นอกจากนี้ยังมีข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ข้อที่ 15 ระบุว่า ในการเสนอข่าวหรือภาพใดๆ หนังสือพิมพ์ต้องคำนึงมิให้ล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลที่ตกเป็นข่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อสิทธิมนุษยชนของเด็ก สตรีและผู้ด้อยโอกาส การเสนอข่าวต้องไม่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์หรือโศกนาฏกรรม ไม่ว่าทางใดทางหนึ่ง และข้อ 17 ระบุว่า หนังสือพิมพ์จะต้องไม่เสนอภาพข่าวที่อุจาด ลามกอนาจาร หรือน่าหวาดเสียว โดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของสาธารณชน (มานพ ทิพย์โอสถ , 2557 อ้างใน สำนักข่าวไทย, 2557)

(3) กรณีศึกษา : เหตุการณ์ล้อมจับ ดร.วันชัย ผู้ต้องหาฆ่า 2 อาจารย์ ม.ราชภัฏพระนคร

จากการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ อย่าง Facebook Live ซึ่งเป็นการรายงานสด เมื่อ วันที่ 19 พฤษภาคม 2559 ในการล้อมจับ ดร.วันชัย ดนัยตโมนุท ผู้ต้องหาฆ่าอาจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร 2 ราย โดยเหตุการณ์ล้อมจับในครั้งนี้ เกิดขึ้นที่โรงแรมสุภาพ แขวงสามเสนในเขตพญาไท ผู้สื่อข่าวหลายแขนงต่างให้ความสนใจ และใช้เทคโนโลยีต่างๆ ในการรายงานข่าวอย่างรวดเร็ว หนึ่งในนั้นคือ Facebook Live ซึ่งเป็นการรายงานสด โดยไม่ต้องใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ถ่ายทอดสดให้ยุ่งยาก เมื่อกด Live ภาพเคลื่อนไหวสถานการณ์สดก็ได้เริ่มขึ้น ทั้งยังออกอากาศไปยังสถานีโทรทัศน์โดยตรง และยังปรากฏบนหน้า เว็บข่าวหรือ แฟนเพจข่าวต่างๆ ทำให้ผู้รับสารสามารถติดตามเหตุการณ์การล้อมจับในครั้งนี้ในทุกขั้นตอนอย่างใกล้ชิด นับว่าเป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เข้ามาสนับสนุนให้การรายงานข่าวเกิดความรวดเร็ว และสดใหม่มากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 3 ภาพเหตุการณ์ขณะล้อมจับ

ที่มา http://www.khaosod.co.th/view_newsonline.php?newsid=1463662157

จากเหตุการณ์ดังกล่าว มีการตั้งคำถามว่า สังคมได้อะไรจากการที่สื่อมวลชน ถ่ายทอดสด เหตุการณ์นี้ผ่านทาง Facebook Live เมื่อวิเคราะห์ถึงผลกระทบ พบว่า แม้การถ่ายทอดสด จะก่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วกว่าก็ตาม แต่ในทางกลับกัน กลับควบคุมยากในการที่จะเผยแพร่ภาพ ไม่ให้เกิดผลกระทบต่อผู้รับสาร มีความยาก ในการที่จะเซ็นเซอร์พฤติกรรมที่ไม่สมควรจะนำเสนอ ภาพ เช่น การใช้ปืนจ่อศีรษะ และถือปืนนั้น เป็นภาพที่สะเทือนใจยิ่งนัก ทั้งต่อสาธารณชน และ คนในครอบครัวของผู้เสียชีวิตเอง ทั้งนี้ภาพดังกล่าว อาจก่อให้เกิดพฤติกรรมเลียนแบบได้จากการ เสพข่าวในครั้งนี้อีกด้วย

สื่อมวลชน มีแนวปฏิบัติร่วมกันในการนำเสนอข่าว คือ เสรีภาพบนความรับผิดชอบ กล่าวคือ สื่อมวลชนมีเสรีภาพในการที่จะนำเสนอข่าวสารข้อเท็จจริง ไม่ว่าเรื่องใดๆก็ตาม แต่ในการนำเสนอข่าวนั้นต้องมาพร้อมกับความรับผิดชอบต่อสาธารณะ ยึดหลักจรรยาบรรณสื่อมวลชน ซึ่งปัจจุบันมักพบปัญหาการนำเสนอข่าวทางสื่อออนไลน์ คือ

1. การนำเสนอข่าวไม่รอบด้าน รีบนำเสนอข่าวเพื่อให้ข้อมูลข่าวไปถึงผู้รับให้เร็วที่สุดและ คำนึงเพียงแค่ว่า ข่าวของเราต้องเร็วกว่าข่าวของคนอื่น โดยไม่คำนึงถึงข้อมูลข่าวที่นำเสนอออกไป ว่ามีความครบถ้วน รอบด้านหรือไม่

2. การละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ตกเป็นข่าว ไม่ว่าจะเป็นการละเมิดสิทธิผู้ต้องหา สิทธิ เด็กและเยาวชน เหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อผู้ตกเป็นข่าว หากเกิดความไม่รอบคอบในการ นำเสนอข่าว ก็อาจนำไปสู่การละเมิดสิทธิและส่งผลกระทบต่อผู้ถูกละเมิดได้

3. การนำเนื้อหาจากสื่อสังคมออนไลน์มานำเสนอโดยไม่บอกแหล่งที่มา หรือไม่ได้ขออนุญาตจากเจ้าของ ในการนำเสนอข่าวบนสังคมออนไลน์ ฟังตระหนกกว่า สื่อดังกล่าวไม่ใช่พื้นที่ ส่วนตัว หากแต่เป็นพื้นที่ที่สามารถแสดงความคิดเห็น และสามารถแชร์ แบ่งปันข้อมูลกันได้ อาจ ส่งผลกระทบต่อผู้ที่ตกเป็นข่าวหรือผู้ที่เกี่ยวข้องได้ หากข่าวนั้นเป็นข่าวในด้านลบ และไม่มีการขออนุญาต

4. การกำกับดูแลจริยธรรมของสื่อออนไลน์ เนื่องจากปัจจุบันเกิดปัญหาการละเมิดสิทธิ มากขึ้น จึงได้มีการจัดตั้งชมรมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ เพื่อกำกับดูแลและส่งเสริมให้มีการนำข่าวไปใช้ อย่างเหมาะสมและถูกต้องตามกฎหมาย รวมถึงยกระดับมาตรฐานการนำเสนอข่าวออนไลน์ให้ เป็นที่ยอมรับต่อสาธารณชน (ชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี, 2558 อ่างใน ตรุณี หิรัญรักษ์ และคณะ, 2558)

อย่างไรก็ตาม จรรยาบรรณสื่อ ถือได้ว่า สื่อมวลชนควรจะต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยมีความรับผิดชอบต่อผลประโยชน์ของปัจเจกบุคคล และสถาบันต่างๆ ความมีเสรีภาพอิสระ

ในด้านการนำเสนอข่าวสาร ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือตัดสินบนว่าจ้างให้นำเสนอข่าว มีความจริงใจ ไม่บิดเบือนข้อมูลในการนำเสนอข่าว หรือ ไม่เต้าข่าวขึ้นมาเพื่อเรียกร้องความสนใจและเรียกเรตติ้งให้แก่องค์กรตนเอง สื่อมวลชนต้องมีความเที่ยงธรรม วางตัวเป็นกลาง ไม่มีความลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ในขณะเดียวกันต้องนำเสนอข้อมูลให้ครบถ้วน รอบด้าน ทั้งสองฝ่าย ไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล มีมารยาท ใช้ภาษาที่สุภาพ นี่คือหลักจรรยาบรรณเบื้องต้นที่สื่อมวลชนพึงกระทำ

ความรับผิดชอบของสื่อมวลชนเป็นหน้าที่ขั้นพื้นฐานของสื่อมวลชน ที่ต้องให้ความเคารพในสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ต้องมีจิตสำนึกในเรื่องความดีงาม การเห็นคุณค่าของมนุษย์ ความเสียสละที่มาเหนือหน้าที่ความรับผิดชอบ อันเป็นคุณธรรม หรือคติประจำใจพื้นฐานของบุคคลที่เจริญแล้ว ย่อมพิจารณาได้ว่า อะไรถูกอะไรผิด สื่อมวลชนต้องรับผิดชอบต่อประชาชน ซึ่งความรับผิดชอบนั้นมิได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของเสรีภาพหรือผลประโยชน์จากกลไกทางการตลาดเท่านั้น แต่ต้องทำหน้าที่ในการสร้างสรรค์สิ่งที่ดี เป็นแบบอย่างและให้การศึกษาแก่ประชาชนผ่านการนำเสนอข่าวสาร ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานจิตใจที่ดีงามของสื่อมวลชนวิชาชีพ (ภูบดินทร์ ภูสุวรรณ, 2521)

การแก้ไขปัญหาจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อ

วงการด้านสื่อมวลชนกำลังเผชิญกับปัญหาเรื่องของจริยธรรม เพราะการมีอินเทอร์เน็ต ข้อมูลและเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสาร (Jesús Díaz-Campo and Francisco Segado-Boj, 2015) การกำกับดูแลสื่อมวลชน มีองค์กรต่างๆ ได้ก่อตั้งขึ้นและมีบทบาทในการกำกับ ตรวจสอบการทำงานของสมาชิกผู้ร่วมวิชาชีพ ทั้งนี้เพื่อต้องการให้มีกฎ ระเบียบ ร่วมกัน เป็นแนวทางปฏิบัติในการทำงาน และให้สอดคล้องกับหลักจริยธรรมและจรรยาบรรณมากที่สุด

กาญจนา แก้วเทพ (2556) ได้แบ่งขั้นตอนของการศึกษา การทำหน้าที่ของสื่อตามแนวทางทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อ (Normative Theories of Media Performance) 2 ระดับคือ

1. ระดับโครงสร้าง (structure) เป็นการตรวจสอบบรรทัดฐานในเชิงโครงสร้างของสื่อมวลชน เช่น สื่อมวลชนมีเสรีภาพจากรัฐหรือไม่ มีหลายช่องทางสำหรับการเสนอข่าวหรือไม่ การเสนอข่าวสารเป็นไปอย่างมีหลักประกันเรื่องเสรีภาพหรือไม่ เป็นต้น

2. ระดับการปฏิบัติงาน (Performance) จะเป็นการตรวจสอบกระบวนการปฏิบัติงานจริงของสื่อ ซึ่งอาจจะเป็นการทำงานในระดับขององค์กรของสื่อ ระดับตัวบุคคล โดยอาจจะพิจารณาว่า ตัวบุคคลหรือองค์กรเหล่านี้ ทำงานอย่างมีกฎระเบียบ มีแนวทางด้านวิชาชีพ มีจรรยาบรรณเป็นกรอบกำหนดหรือไม่

อย่างไรก็ตาม กระบวนการผลิตข่าวนั้น ต้องอาศัย ทั้งสองโครงสร้าง ดังที่ได้กล่าวมา เพื่อให้กระบวนการนำเสนอและรายงานข่าวไปยังผู้รับสารสมบูรณ์ ดังนั้น หากจะแก้ปัญหาของสื่อมวลชนในด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณ นั้น ก็ควรแก้ปัญหาในทุกระดับของสื่อ หากแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ หรือ ระดับใดระดับหนึ่ง ก็ไม่สามารถที่จะเกิดผลอย่างยั่งยืน อาจทำได้เพียงชั่วคราวชั่วคราวเท่านั้น และปัญหาต่างๆก็อาจจะเกิดขึ้นซ้ำอีกได้

(1) การแก้ปัญหาจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อในเชิงขององค์กรที่กำลังดูแลสื่อ

สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ เป็นองค์กรอิสระ หลักองค์กรหนึ่ง ที่ควบคุมดูแลจริยธรรมของหนังสือพิมพ์ โดยจัดตั้งเพื่อให้เสรีภาพแก่หนังสือพิมพ์ คือ ให้สื่อมวลชนควบคุมกันเอง ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์แก่ประชาชนสอดคล้องตามหลักในการประกอบวิชาชีพ ซึ่งล่าสุด ได้มีมติกร่างใหม่เพื่อทดแทนข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ สภาการหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2541 โดย ยึดหลักการกำกับดูแลกันเอง เพื่อให้สอดคล้องต่อการทำงานของคณะกรรมการจริยธรรม ที่จะตั้งขึ้นสำหรับดูแลเรื่องการละเมิดจริยธรรมขององค์กรสมาชิก (สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ, 2559)

สมาคมนักข่าว นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย เป็นองค์กรวิชาชีพของสื่อมวลชนที่สำคัญและมีบทบาทมากในการกำกับดูแล โดยการรวมตัวกันของสมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย กับสมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย เพื่อเสริมสร้างความเป็นเอกภาพในองค์กรวิชาชีพ สื่อสารมวลชน ให้สามารถทำหน้าที่ผดุงไว้ซึ่งมาตรฐานทางวิชาชีพ และจริยธรรมของสื่อมวลชนไทยได้อย่างเข้มแข็งยิ่งขึ้น สมาคมเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการรณรงค์เคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิเสรีภาพในการรับรู้ข่าวสารของประชาชนและสิทธิเสรีภาพในการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชน สมาคมดำเนินกิจกรรมฝึกอบรมทั้งในระดับของนักศึกษาวิชาการหนังสือพิมพ์ อาจารย์ที่สอนวิชาการหนังสือพิมพ์ นักหนังสือพิมพ์ทั้งในระดับประเทศและนักหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ตลอดจนมีการจัดอบรมเฉพาะทางสำหรับนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ด้วย ที่สำคัญคือ ส่งเสริมให้มีการตรวจสอบและควบคุมจริยธรรมระหว่างสื่อมวลชนด้วยกันเอง โดยที่ประชุมใหญ่สมาชิกของสมาคมจะเลือกตั้งคณะกรรมการควบคุมจริยธรรมจำนวน 5 คน เพื่อทำหน้าที่ในการดูแลจรรยาบรรณนักหนังสือพิมพ์ให้ปฏิบัติตามจรรยาบรรณของสมาชิกสมาคม และยังทำหน้าที่เป็นสำนักเลขาธิการเป็นของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติด้วย (สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, 2557)

ทั้งนี้ องค์กรต่างๆที่กำลังดูแลสื่อมวลชน ควรรณรงค์และเน้นย้ำ รวมถึงสร้างความตระหนักในเรื่องของจริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อ แก่ผู้ที่ทำหน้าที่สื่อมวลชนอย่างต่อเนื่อง โดย

1. ฝึกอบรมวิชาชีพสื่อมวลชนแก่ผู้ปฏิบัติงาน

2. จัดประชุมสัมมนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นเวทีที่ใช้แลกเปลี่ยน กรณีศึกษาต่างๆ หรือประเด็นที่เกิดขึ้นในสังคมที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชน ทั้งนี้เป็นการหารือ แนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน และเพื่อไม่ให้ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น เกิดซ้ำอีก

3. ส่งเสริมความรู้ให้แก่ประชาชน ในฐานะผู้รับสาร รวมถึง รมรณรงค์ส่งเสริมจริยธรรมและจรรยาบรรณให้แก่สังคม เนื่องจาก ปัจจุบัน ทุกคนมีเทคโนโลยีอยู่ในมือ เท่ากับว่า ทุกคนสามารถเป็นนักข่าวพลเมืองได้ ดังนั้น จึงควรมีการปลูกฝังในเรื่องดังกล่าว เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในเรื่องของจริยธรรมและจรรยาบรรณขึ้น

(2) การแก้ปัญหาเชิงนโยบายจริยธรรมและจรรยาบรรณขององค์กรสื่อมวลชน

องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนควรมีมาตรการส่งเสริมจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน รวมทั้งมีความจริงจังในการกำกับดูแลกันเอง เพื่อเป็นการยกระดับมาตรฐานวิชาชีพของตน และไม่ควรปิดกั้นการตรวจสอบจากสังคม ควรเปิดโอกาสให้องค์กร หรือบุคคลภายนอก เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบ จริยธรรมวิชาชีพสื่อ ได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อเป็นการเชื่อมั่นแก่บุคคลภายนอกว่า สื่อได้ทำหน้าที่บนพื้นฐานของจริยธรรม และสามารถเป็นที่พึ่งของสังคมได้อย่างแท้จริง (ศิริวรรณ อนันต์โท, 2558)

นโยบายของแต่ละองค์กรนั้น ย่อมแตกต่างกันไป ซึ่งตรงนี้อาจส่งผลต่อจริยธรรมและจรรยาบรรณของสื่อมวลชนในการรายงานและเสนอข่าว รวมถึงเป็นตัวกำหนดอัตลักษณ์ และแสดงบทบาท ขององค์กรนั้น ได้ด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ ตัวแปรที่สำคัญที่ส่งผลต่อการคำนึงถึงจริยธรรมวิชาชีพนั้น คงหนีไม่พ้นในเชิงธุรกิจ การแข่งขันในด้านนี้ อาจทำให้สื่อมวลชนขาดจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ เนื่องจากปัจจุบัน มีการแข่งขันสูงในเรื่องของเวลา และมีองค์กรสื่อใหม่ๆ เกิดขึ้นจำนวนมาก ด้วยการแข่งขันดังกล่าว อาจเป็นการการันตีถึงทิศทางการขององค์กรสื่อในอนาคตได้ด้วย เช่น ยอดผู้เข้าชม ยิ่งสูงยิ่งดี ทำให้มีโฆษณาอื่นๆ สนใจมาลง พาดหัวข่าวให้ดูแรงๆ เพื่อเรียกร้องความสนใจ จนไม่ให้เกิดยั้งคิดอยู่ในข่าว เป็นต้น

ในบริบทขององค์กรนั้น องค์กรสื่อมวลชนจะสร้างแนวปฏิบัติในการทำงานเพื่อลดทอนความเสี่ยงในการทำงานผิดพลาดคลาดเคลื่อนของแต่ละบุคคล โดยให้ทุกคนปฏิบัติในสิ่งเดียวกัน ต่อเนื้อหาหรือกรณีคล้ายๆกัน การมีช่วงเวลาสำหรับประชุมข่าวในกองบรรณาธิการ เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า การเสนอข่าวนั้น ไม่ได้มาจากบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หากแต่ได้ผ่านกระบวนการถกเถียง แสดงความคิดเห็นกันมาแล้วจากที่ประชุมโดยรวม (การดา ร่วมพุ่ม, 2557)

ทั้งนี้จะยกตัวอย่าง นโยบายขององค์กรสื่อมวลชนด้านข่าว 3 องค์กร คือ หนังสือพิมพ์สยามรัฐ หนังสือพิมพ์มติชน และหนังสือพิมพ์คม ชัด ลึก โดย หนังสือพิมพ์สยามรัฐ (2553) มี

แนวคิด ว่า สืบทอดเจตนารมณ์ของท่าน ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ด้วยการเป็นสื่อกลางในการสะท้อนความจริงแก่สังคม ทั้งด้าน การเมือง เศรษฐกิจ การปกครอง สังคม การศึกษา ศาสนา กีฬา และบันเทิง ที่ดำเนินมาติดต่อกันเป็นเวลากว่าครึ่งศตวรรษ หนังสือพิมพ์มติชน (ม.ป.ป.) เป็นองค์กรธุรกิจสื่อสารมวลชน ที่มุ่งผลิตสื่อที่มีคุณภาพและมาตรฐาน ด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม มีเสถียรภาพและความก้าวหน้าทางธุรกิจ ทันสมัยสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทุกด้าน และหนังสือพิมพ์ คม ชัด ลึก (2559, 22 พฤษภาคม) มีวัตถุประสงค์ที่จะทำให้ทุกข่าว ทุกภาพ ทุกบทความเปี่ยมไปด้วยสีสัน มีชีวิต มีความหมาย เจาะลึก แหวกแนวด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม แฝงด้วยสาระ ปลอดภัย เหมาะสำหรับผู้คนในครอบครัว

จากตัวอย่างเชิงนโยบายของแต่ละองค์กรที่ได้กล่าวมานั้น จะสังเกตได้ว่า ในทุกองค์กรจะเน้นในเรื่องของ ความเป็นกลาง และความรับผิดชอบต่อสังคม แทบทั้งสิ้น ไม่มีองค์กรใดที่ไม่กล่าวถึง ความรับผิดชอบต่อสังคม แต่ในทางปฏิบัติจริงก็อาจไม่ได้เป็นไปตามนโยบายที่วางไว้ก็เป็นได้ ด้วยปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อความอยู่รอดขององค์กรและการแข่งขันในยุคดิจิทัล

(3) การแก้ปัญหาจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อในเชิงปฏิบัติ

การแก้ปัญหาในเชิงปฏิบัติ สามารถจำแนก เป็น 2 ระดับ คือ ระดับผู้บริหาร และระดับผู้ปฏิบัติงาน

ในระดับผู้บริหาร อาจวางมาตรการ การรับบุคคลเข้าปฏิบัติงานในองค์กร โดยก่อนจะรับบุคคลเข้าทำงานนั้น ควรจัดปฐมนิเทศหรือระบบเชิงปฏิบัติการมากกว่าเชิงทฤษฎีแก่ผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชน เพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจพร้อมกับตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบต่อสังคมยิ่งขึ้น ควรมีการออกใบอนุญาตผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชน เมื่อกระทำผิดก็สามารถยึดคืนได้ (วัฒนีย์ ภูวทิศ, 2556)

ในระดับผู้ปฏิบัติงาน ทั้งกองบรรณาธิการ ช่างภาพ และผู้สื่อข่าว ล้วนแล้วแต่มีหน้าที่หลัก ที่ต้องรับผิดชอบต่อสังคม โดยอาจมีขั้นตอนในการปฏิบัติงาน โดยการรับคำสั่งเป็นลำดับของตำแหน่งปฏิบัติงาน ทั้งนี้เพื่อให้การทำงานเกิดเป็นระบบ และช่วยกันตรวจสอบกลั่นกรองข่าวสารก่อนออกสู่สาธารณชน

บรรณาธิการ หรือ หัวหน้า เป็นตำแหน่งสำคัญในการจะวางทิศทางการนำเสนอข่าวในแต่ละครั้ง โดยบรรณาธิการต้องตรวจสอบข่าวทุกข่าว ก่อนนำเสนอสู่สาธารณชน ไม่ว่าจะ เป็น ชื่อตำแหน่ง หรือข้อผิดพลาดต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในการเขียนข่าวหรือการได้มาของข่าวของผู้สื่อข่าว และช่างภาพ รวมถึงเป็นคนกำหนดให้ผู้สื่อข่าวไปทำข่าวต่างๆ เช่นกัน ทั้งนี้ บรรณาธิการ ต้องคำนึงจริยธรรมและจรรยาบรรณ รวมถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสาธารณชนและองค์กร หากนำเสนอข่าวแต่ละข่าว ออกไป

ผู้สื่อข่าวและช่างภาพ เป็นตำแหน่งหน้าที่ที่ต้องลงพื้นที่สืบเสาะแสวงหาข่าวและภาพข่าว รวมถึงรับคำสั่งมาจากบรรณาธิการข่าวอีกที มีการติดต่อแหล่งข่าวเพื่อสัมภาษณ์ ให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงมากที่สุด แล้วนำมาเรียบเรียงเขียนข่าว และนำเสนอให้มีความน่าสนใจ โดยคำนึงถึงหลักจริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อ ไม่ละเมิดสิทธิ ให้เกียรติแหล่งข่าวและผู้ที่ถูกเป็นข่าว ไม่ควรคิดแทนสาธารณชนแล้วทำข่าวที่ไร้จรรยาบรรณ เพียงเพราะเหตุผลที่ว่า ประชาชนอยากรู้ อย่างไรก็ตาม ควรคำนึงถึง คุณค่าข่าว 10 ประการ ก่อนการทำข่าวนั้นๆ ทั้งนี้ ผู้สื่อข่าวบางคน ไม่ได้จบการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์มา จึงอาจจะเลยในเรื่องของจริยธรรมและจรรยาบรรณ ดังนั้น ผู้ที่รู้ว่าตัวเองยังขาดความรู้ในเรื่องดังกล่าว ควรทำความเข้าใจ หรือมีการอบรมเพิ่มกับหน่วยงาน เพื่อสร้างองค์ความรู้ประกอบกับนำมาใช้ในวิชาชีพ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่สาธารณชนสูงสุด

(4) การแก้ไขปัญหาจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อในเชิงการปลูกฝังทางการศึกษา

ในส่วนของสถาบันการศึกษา เชื่อแน่ว่าทุกหลักสูตรที่ผลิตบัณฑิตในสายงานด้านนิเทศศาสตร์นั้น ต้องมีการเรียนการสอน และเน้นย้ำถึงความสำคัญของจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อ แต่ทั้งนี้ อาจจะไม่เกิดการตระหนัก หรือเห็นความสำคัญเพียงพอ เพราะปัจจุบันยังเกิดปัญหาในเรื่องดังกล่าวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง หลายๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็พยายามรณรงค์ และจัดเสวนาต่างๆ เพื่อให้วงการวิชาชีพนี้ ยังคงเป็นวงการวิชาชีพที่น่าเชื่อถือแถมเช่นเมื่ออดีตที่ผ่านมา

การสร้างคนข่าวรุ่นใหม่ที่สามารถใช้ทักษะดิจิทัล และการคิดอย่างลุ่มลึกแบบนักข่าว สืบสวนสอบสวน อาจจะต้องเริ่มตั้งแต่ชั้นมัธยม เพราะหากปล่อยให้จบจากมหาวิทยาลัยภายใต้หลักสูตรเก่า และการสอนสั่งแบบโบราณ บุคลากรที่ได้จะยังเป็นคนข่าวแบบเก่าๆ ที่หวังให้ก้าวเข้าสู่ยุคข่าวดิจิทัลไม่ได้เลย ต้องเริ่มสร้างคนข่าวรุ่นใหม่ตั้งแต่ชั้นมัธยมต้น ด้วยการเขียนหลักสูตรการทำข่าว และอธิบายข่าว ให้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ตั้งแต่เยาวชนเริ่มสัมผัสกับข่าวผ่านสื่อต่างๆ ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมในวิธีคิดนั้น หากปล่อยให้มาถึงระดับมหาวิทยาลัยและต้องเลือกวิชาสื่อสารมวลชน ก็จะเข้าไปเสียแล้วสำหรับการสร้างคนข่าวรุ่นใหม่ (สุทธิชัย หยุ่น, 2555)

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาจากการดำเนินชีวิตประจำวันของคนไทยทุกวันนี้ จะพบว่าประชาชนทั่วไปต่างมีความผูกพันกับการเปิดรับสื่อมวลชน จนกลายเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในชีวิตที่มนุษย์จำเป็นต้องเสพ (จิรากร นัยยติ, 2514) ภาคประชาชน และองค์กรต่างๆ ควรมารวมตัวกันเป็นสุนัขเฝ้าสื่อ เพื่อกำกับดูแลไม่ให้สื่อใช้สิทธิเสรีภาพจนเกินขอบเขตจนละเลยคำว่า ความรับผิดชอบ และไม่ควรถูกส่งเสริมการกระทำที่ไร้จริยธรรมและจรรยาบรรณ เช่น การแชร์ต่อ การแสดงความคิดเห็นในด้านของการชื่นชมหรือสนับสนุน เหล่านี้ล้วนทำให้สื่อมวลชน เกิดความสับสนในการเสนอข่าวที่ไร้จรรยาบรรณได้

บทสรุป

แม้ว่าปัจจุบัน สื่อสังคมออนไลน์และการหลอมรวมสื่อ สร้างความสะดวกในเรื่องของการติดต่อสื่อสารในโลกปัจจุบันและอาจหมายถึงโลกในอนาคต แต่ก็อาจนำมาซึ่งผลกระทบที่สร้างความเดือดร้อนแก่ปัจเจกบุคคลและสังคม เพราะปัจจุบันปัจเจกบุคคลไม่ได้เป็นแค่ผู้รับสารเพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นผู้ส่งข้อมูลข่าวสาร ภาพข่าว หรือเผยแพร่คลิปออกไปอย่างรวดเร็วผ่านเครือข่ายสื่อต่างๆ ได้เช่นกัน ในหลายๆ ครั้ง ข้อมูลข่าวสารข้อเท็จจริง ยังขาดความน่าเชื่อถือเนื่องจากอาจขาดการตรวจสอบ ก่อนเผยแพร่ และส่งผลให้ข่าวสารไม่ครบถ้วนหรือมีการบิดเบือนของข้อมูลได้ และท้ายที่สุดสังคม ก็ย้อนกลับมาถามว่า จรรยาบรรณสื่ออยู่ตรงไหน และเหตุใด ปัญหาการละเมิดสิทธิต่างๆ ยังคงเกิดขึ้นเรื่อยๆ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- การดา ร่วมพุ่ม. (2557). *สื่อมวลชนกับการรายงานข่าวสิทธิเด็ก. วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิต. 8(1), 31-53.* สืบค้นจาก <http://www.dpu.ac.th/commarts/journal/upload/issue/lkxEvMl6tw>
- กาญจนา แก้วเทพ. (2556). *สื่อสารมวลชน: ทัศนคติและแนวทางการศึกษา.* กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- เกศินี. (2553, 11 มิถุนายน). *จรรยาบรรณสื่อมวลชน* [บล็อก]. สืบค้นจาก http://kesineelak.blogspot.com/2010/06/blog-post_11.html
- ข่าวสด. (2559, 19 พฤษภาคม). *ดร.วันชัยลั่น"ผมเป็นคนมีศักดิ์ศรี" ก่อนลั่นไถยขมับตัวเอง จนท. กู้ภัยเผย*
- ชีพจรหยุดเต้นแล้ว หลังยิงตัว [ข่าว]. สืบค้นจาก http://www.khaosod.co.th/view_newsonline.php?newsid=1463662157
- ข่าวสด. (2557, 8 กรกฎาคม). *สุดสลดพบศพ "น้องแก้ม" แล้ว - ลูกจ้างรถไฟสารภาพ ลงมือทำร้าย โยนร่างทิ้งจากโบกี้* [ข่าว]. สืบค้นจาก http://www.khaosod.co.th/view_newsonline.php?newsid=TVRRd05EYzFNek13TlE9PQ%3D%3D
- คม ชัด ลึก. (2559, 22 พฤษภาคม). *ติดต่อ คม ชัด ลึก* [เว็บไซต์]. สืบค้นจาก <http://www.komchadluek.net/contact.php>
- จรรยาพร ธรณินทร์. (2554). *ความหมายและหลักการของคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณ และธรรมาภิบาล* [เว็บไซต์]. สืบค้นจาก <http://www.charuaypon-torranin.com/index.php?lay=show&ac=article&id=5375831>

- จิรากร นัยยุติ, (2514). *บทบาทการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์เพื่อลดปัญหาการละเมิดสิทธิเด็ก(วิทยานิพนธ์ปริญญาโท)*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. สืบค้นจาก http://tdc.thailis.or.th/tdc/browse.php?option=show&browse_type=title&titleid=185350&query=%BA%B7%BA%D2%B7%A1%D2%C3%B9%D3%E0%CA%B9%CD%A2%E8%D2%C7%A2%CD%A7%CB%B9%D1%A7%CA%D7%CD%BE%D4%C1%BE%EC%E0%BE%D7%E8%CD%C5%B4%BB%D1%AD%CB%D2%A1%D2%C3%C5%D0%E0%C1%D4%B4%CA%D4%B7%B8%D4%E0%B4%E7%A1&s_mode=any&d_field=&d_start=0000-00-00&d_end=2559-05-23&limit_lang=&limited_lang_code=&order=&order_by=&order_type=&result_id=1&maid=1
- ชุตินันต์ เกิดวิบูลย์เวช. (2558). *นวัตกรรมสื่อดิจิทัลใหม่สำหรับนิเทศศาสตร์. วารสารนิเทศศาสตร์และนวัตกรรม นิต้า, 2(2), 55-70.*
- ชูชีพ ปิณฑะสิริ. (2525). *การละเมิดสิทธิส่วนตัว (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท)*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สืบค้นจาก http://tdc.thailis.or.th/tdc/browse.php?option=show&browse_type=title&titleid=194713&query=%A1%D2%C3%C5%D0%E0%C1%D4%B4%CA%D4%B7%B8%D4%CA%E8%C7%B9%B5%D1%C7&s_mode=any&d_field=&d_start=0000-00-00&d_end=2559-05-23&limit_lang=&limited_lang_code=&order=&order_by=&order_type=&result_id=1&maxid=1
- ดรุณี หิรัญรักษ์ และคณะ. (2558). *จริยธรรมสื่อ*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท จรัลสันทวงศ์การพิมพ์ จำกัด.
- ทีมข่าวในประเทศโพสต์ทูเดย์ (2559, 23 มกราคม). *จี้วางมาตรฐานสื่อ จรรยาบรรณสำคัญกว่าเรตติ้ง [ข่าว]*. สืบค้นจาก <http://www.posttoday.com/analysis/report/411876>
- พีรณัฐ ภูพิทักษ์รัตนกุล, (2553). *การรับประโยชน์ตอบแทนของนักหนังสือพิมพ์และผลกระทบต่อการเสนอข่าวสาร. วารสารรามคำแหง, 27(3), 403-417.* สืบค้นจาก http://tdc.thailis.or.th/tdc/dccheck.php?Int_code=53&Reclid=13224&obj_id=81532&showmenu=no
- ภูบดีรินทร์ ภูสุวรรณ. (2521). *การละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของหนังสือพิมพ์บันเทิงที่มีต่อนักแสดงและนักร้อง(วิทยานิพนธ์ปริญญาโท)*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สืบค้นจาก http://tdc.thailis.or.th/tdc/browse.php?option=show&browse_type=title&titleid=188932&query=%C0%D9%BA%B4%D4%B9%B7%C3%EC%20%C0%D9%E8%CA%D8%C7%C3%B3&s_mode=any&d_field=&d_start=0000-00-00

0 0 &d_end=2 5 5 9 -0 5 -2 3 &limit_lang=&limited_lang_code=&order=&order_by=&order_type=&result_id=1&maxid=1

มติชน . (ม . ป . ป .) . *วิสัยทัศน์และพันธกิจ* [เว็บไซต์]. สืบค้นจาก <http://info.matichon.co.th/report/index.php?page=mission>

วัฒน์ ภูวทิศ, (2556). *บทบาทเชิงจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ในการรายงานข่าวสารหน้าหนึ่ง* ในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย. *วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่*. 15(1), 97-107. สืบค้นจาก <http://www.research.cmru.ac.th/2014/journal/file/15-01-009.pdf>

ศิริวรรณ อนันต์โท. (2558). *จริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน: การศึกษาในประเทศไทยและภูมิภาคอาเซียน*. *วารสารอิศราปริทัศน์*. 4(6), 7-25. สืบค้นจาก <http://www.presscouncil.or.th/%E0%B8%94%E0%B8%B2%E0%B8%A7%E0%B8%99%E0%B9%8C%E0%B9%82%E0%B8%AB%E0%B8%A5%E0%B8%94/%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%AD%E0%8%B4%E0%B8%A8%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%BB4%E0%B8%97%E0%B8%B1%E0%B8%A8%E0%B8%99%E0%B9%8C%E0%B8%89%E0%B8%9A-3/>

สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ. (2559). *สภาการ นสพ. ทบทวนข้อบังคับจริยธรรม เน้นดูแลกันเอง เพิ่มศักยภาพสมาชิก ให้ความสำคัญผู้บริโภคสื่อมากขึ้น* [ข่าว]. สืบค้นจาก <http://www.presscouncil.or.th/>

สมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, (2557). *สมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย-ความเป็นมา* [เว็บไซต์]. สืบค้นจาก http://www.tja.or.th/index.php?option=com_content&view=article&id=2569:2011-07-28-07-07-12&catid=133:2011-03-25-09-28-42&Itemid=76

สยามรัฐ . (2553) . *ประวัติสยามรัฐ* [เว็บไซต์]. สืบค้นจาก <http://www.siamrath.co.th/web/?q=about-us>

สุกัญญา บุรณเดชาชัย. (2549). *การสื่อสารมวลชน แนวคิด ทฤษฎี และสถานการณ์ในประเทศไทย*. ภาควิชานิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

สุนน อยู่สิน และคณะ. (2554). *เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อมวลชน*. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

สุทธิชัย หย่น. (2555). *อนาคตของข่าว*. สมุทรปราการ: บริษัทดับบลิวพีเอส ประเทศไทย จำกัด.

สำนักข่าวไทย. (2557). *สมาคมนักข่าวเตือนสื่อระมัดระวังเสนอภาพน้องแก้ม* [ข่าว]. สืบค้นจาก <http://www.mcot.net/site/content?id=53bbab8cbe04709dbc8b4583#.VzswmvL97De>

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2558). *สรุปผลที่สำคัญ สํารวจการมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2558*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว, ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ, บวรสรรงค์ เจี้ยดำรง, ปรีดา อัครจันทโชติ. (2553). *แนวทางการปฏิรูปสื่อ ในการศึกษาความคิดเห็นของนักวิชาการนิเทศศาสตร์ที่มีต่อสื่อมวลชนไทย* (รายงานผลการวิจัย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.

อรอนงค์ สวัสดิ์บุรี และ พงศ์ภัทร อนุมติราชกิจ. (2554). *ผลกระทบของสื่อต่อวิกฤติชาติ*. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย*, 31(4), 69-84. สืบค้นจาก http://www.utcc.ac.th/public_content/files/001/31_4-5.pdf

Chamoii Boxza. (2559, 21 มกราคม). *นักข่าวเป็นน้ำเงิน เจอดราม่าหนัก กรณีทำข่าว ปอ ทฤษฎี จนสมาคมนักข่าวต้องขอโทษแทน* [ข่าว]. สืบค้นจาก <http://news.boxza.com/view/47713>

ภาษาอังกฤษ

Delia Gavrilu , (2012). From the Print Press to Online Press: Constraints and Liberties of the Journalistic Discourse. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 63, 263-270. Retrieved from <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042812047702>

Jesús Diaz-Campo and Francisco Segado-Boj, (2015). Journalism ethics in a digital environment: How journalistic codes of ethics have been adapted to the Internet and ICTs in countries. *Telematics and Informatics*, 32(4), 735-744. Retrieved from <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0736585315000258>

Marian Petcu, (2014). Mass Media and the Internet Challenges – Romanian Experience. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 163, 7-11. Retrieved from <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042814063800>

Perterson Theodore. (1973). "The Social Responsibility of the Press." *Four Theory of the Press*. University of Illinois Press, Urbanana.